

HÖGSKOLEPROVET HÖSTEN 1995

Provdeltagargruppens sammansättning
och resultat.

Christina Stage
Charlotta Jarl

Pm Nr 110, 1995

ISSN 1100-696X
ISRN UM-PED-PM-110-SE

Högskoleprovet har sedan våren 1977 fungerat som urvalsinstrument för sökande till universitets- och högskolestudier. Fram till våren 1991 kunde provet användas enbart av en

begränsad grupp sökande nämligen de som tillhörde kvotgrupp fyra, dvs var behöriga för högskolestudier genom att de var minst 25 år och hade minst fyra års arbetslivserfarenhet. År 1991 trädde nya regler för antagning till universitets- och högskolestudier i kraft. Dessa nya regler innebär att sedan höstterminen 1991 sker urvalet till studieplatser för samtliga sökande antingen utifrån betyg eller utifrån resultat på högskoleprovet. Högskoleprovet har därmed fått en mycket större betydelse i antagningssammanhang än vad det tidigare har haft. Denna ökade betydelse återspeglas även i antalet provdeltagare. Under hela 80-talet var antalet provdeltagare tämligen stabilt med 6 000 personer vid vårproven och 4 000 personer vid höstproven. År 1991 deltog sammanlagt 125 735 personer i högskoleprovet, 1992 deltog 145 577 personer och 1993 deltog 133 843 personer och 1994 deltog 129 915 personer. Våren 1995 deltog 74 549 personer och hösten 1995, det provtillfälle som rapporteras här deltog 53 081 personer.

Resultatskillnaderna mellan kvinnor och män har följts noggrant alltsedan högskoleprovet började användas (se t ex Stage, 1985, 1988, 1990). Den skillnad som har erhållits har i genomsnitt varit 8 poäng av 144 möjliga. Av denna skillnad har de två delprov som har mest kvantitativa inslag, nämligen NOG¹ och DTK, svarat för vardera drygt två poäng, delprovet AO har vanligtvis orsakat mellan en och två poäng, delproven LÄS och STUF har orsakat mellan en halv och en poäng vardera och på delprovet ORD har resultaten varit ungefär lika för män och kvinnor. Våren 1992 utbyttes delprovet i studiefärdighet, STUF, mot ett delprov i engelsk läsförståelse, ELF, och samtidigt ökades antalet uppgifter till totalt 148. I samband med att antalet provdeltagare ökade, ökade även de genomsnittliga resultatskillnaderna mellan män och kvinnor till omkring 10 poäng.

Skillnaderna mellan män och kvinnor i resultat på högskoleprovet är således inget nytt fenomen, men det har väckt betydligt större uppmärksamhet på sistone än vad som tidigare var fallet. Den främsta anledningen till denna uppmärksamhet är naturligtvis den drastiska ökningen av provets användning.

Som ett led i försöken att inventera den kunskap som finns om könsskillnader i provsammanhang och diskutera vad som kan och bör göras inbjöd dåvarande UHÄ i januari 1992, till ett seminarium med rubriken *Betyg och högskoleprov för män och kvinnor*.

Det som vid detta seminarium framfördes som det allra viktigaste var att på ett grundligt sätt få svar på frågan om högskoleprovets prognosvärde. Motsvaras de skillnader som erhålls i högskoleprovsresultat av skillnader i studieframgång. Om svaret på den frågan är ja, bör inga åtgärder vidtagas såvida målsättningen med urvalet är att de som har de bästa

---

¹ Delproven beskrivs kortfattat på sid 8.

studieförutsättningarna för högre studier även är de som skall antas. En omfattande uppföljning av högskoleprovets prognosförmåga har även påbörjats och pågår för närvarande. Vid seminariet redovisades även resultat från en studie av selektionseffekternas betydelse (Reuterberg et al 1992). Lite förenklat kan resultaten av denna studie beskrivas så att den observerade resultatskillnaden mellan män och kvinnor reduceras till ungefär hälften när hänsyn tas till de olika selektionseffekter som påverkat grupperna män respektive kvinnor från grundskolan till deltagandet i högskoleprovet. En sammanfattande redovisning av seminariet finns (UHÄ-rapport 1992:3).

Som ett led i den fortsatta uppföljningen av hur högskoleprovet fungerar i sitt nya sammanhang är syftet med denna redovisning att ge en beskrivning av provdeltagargruppen hösten 1995 med avseende på sammansättning och resultat. Motsvarande beskrivningar av provdeltagarna och deras resultat finns för våren och hösten 1991 i Pm nr 48 (Stage, 1991), respektive nr 59 (Stage, 1992a), för våren och hösten 1992 i Pm nr 63 respektive 72 (Stage, 1992d, 1993a), för våren och hösten 1993 i Pm 76 respektive 79 (Stage, 1993b, Ingerskog & Stage, 1993) samt för våren och hösten 1994 i Pm 89 respektive 95 (Stage & Johansson, 1994, Stage, 1994), samt för våren 1995 i Pm 102 (Stage & Jarl, 1995). Liknande beskrivningar finns redovisade även för tidigare prov.

Provdeltagargruppens sammansättning

Antalet deltagare i det högskoleprov som genomfördes den 21 oktober 1995 var 53 081, av vilka 24 160 var män och 28 921 kvinnor. Sammanlagt 40 246 provdeltagare var yngre än 25 år och av dessa var 27 654 personer 20 år eller yngre, vilket betyder att liksom vid de senaste tre provtillfällena var majoriteten av provdeltagarna ganska unga.

För att möjliggöra en jämförelse mellan detta senaste prov och tidigare genomförda, avseende sammansättningen av provdeltagarna återges i tabell 1 provdeltagarnas procentuella fördelning på kön, olika åldersgrupper och olika utbildningar alltsedan högskoleprovet började användas våren 1977 och till det senast genomförda provet hösten 1995. För kolumn 1 i tabellen är värdena genomsnitt för sju provtillfällen. Det första året (1977) genomfördes tre prov, därefter har provet genomförts två gånger per år. I kolumnerna två och tre är värdena genomsnitt för tolv respektive tio provtillfällen, kolumnerna fyra, fem, sex och sju gäller för båda provtillfällena 1991, 1992, 1993 respektive 1994 och de sista kolumnerna gäller ett provtillfälle vardera, där A är vårens provtillfälle och B höstens. Utbildningskategorierna har också förändrats något; utbildningskategorierna "högre utbildning" utgjorde inte egna utbildningsgrupper förrän från hösten 1982, fram till dess gick dessa provdeltagare i gruppen "annan utbildning"; hösten 1986 infördes utländsk utbildning som en egen kategori.

Tabell 1. Provdeltagarnas procentuella fördelning på kön, ålder och utbildning.

År	77-79 ²	80-85 ³	86-90 ⁴	91 ⁵	92 ⁵	93 ⁵	94 ⁵	95:A ⁶	95:B ⁶
Kön									
Män	46	46	50	49	49	49	48	48	46
Kvinnor	54	54	50	51	51	51	52	52	54
Ålder									
≤ 20 år	-	-	10 ⁶	46	45	44	48	45	52
21-24 år	3	6	14	31	31	30	28	29	24
25-29 år	33	39	33	12	13	15	14	14	13
30-39 år	50	44	34	8	8	8	8	10	9
≥ 40 år	14	11	9	3	3	3	2	2	2
Utbildning									
Grund/realskola	29	23	12	1	1	2	1	1	2
Folkhögskola	4	3	2	1	1	1	1	1	1
Gymnasium ≤ 2 år	13	29	32	13	16	15	15	15	14
Gymnasium ≥ 3 år	14	22	35	69	66	66	67	68	70
Högre utb ≤ 80 p	-	8	6	10	11	11	11	11	10
Högre utb > 80p	-	6	6	4	4	4	4	4	3
Annan/utl utb	40	9	7	2	1	1	1	1	1
Antal	15 026	62 878	81 621	125 735	145 577	133 843	129 915	74 549	53 081

Utifrån tabell 1 kan konstateras att den systematik avseende sammansättningen av provdeltagargruppen som förelåg under 80-talet, återkommer även under 90-talet och med det utökade antalet provdeltagare. Sålunda är antalet provdeltagare större vid vårens prov än vid höstens och samtidigt är andelen unga provdeltagare större vid höstproven.

² Värden baserade på sju provtillfällen

³ Värden baserade på tolv provtillfällen

⁴ Värden baserade på tio provtillfällen

⁵ Värden baserade på två provtillfällen

⁶ Åldersgruppen ≤20 år infördes våren 1990. 90:A-90:B var 54% av delt.≤20 år

I tabell 2 återges hur män respektive kvinnor var procentuellt fördelade på utbildningsbakgrund (högsta angivna utbildning) vid provtillfällena hösten 1993, hösten 1994 och vid det senaste provtillfället hösten 1995.

Tabell 2. Procentuell fördelning på högsta angivna utbildning för deltagarna i högskoleprovet hösten 1993, 1994 och 1995 uppdelat på män och kvinnor.

Utbildning	93:B		94:B		95:B	
	M	Kv	M	Kv	M	Kv
Grund/realskola	1	1	1	2	1	2
Folkhögskola	1	1	1	1	1	1
Gymnasium ≤ 2 år	12	15	13	16	12	16
Gymnasium ≥ 3 år	69	67	70	66	72	68
Högre utb ≤ 80 p	12	10	11	10	10	9
Högre utb > 80 p	4	5	3	4	3	4
Ej angivet	1	1	1	1	1	1
Antal	25 774	28 356	26 137	29 732	24 160	28 921

Ingen drastisk förändring har skett avseende fördelningen av män respektive kvinnor på olika bakgrundsutbildning. Män har fortfarande i större utsträckning än kvinnor treårig gymnasieutbildning medan kvinnor i större utsträckning har tvåårig gymnasieutbildning.

I tabell 3 återges provdeltagarnas åldersfördelning uppdelat på män och kvinnor.

Tabell 3. Provdeltagarnas procentuella fördelning på olika åldersgrupper uppdelat på män och kvinnor vid högskoleproven hösten 1993, 1994 och 1995.

Ålder	93:B		94:B		95:B		
	M	Kv	M	Kv	M	Kv	
≤ 20 år	47	51	50	51	53	52	
21 - 24 år		31	25	28	23	26	22
25 - 29 år		14	12	13	13	13	12
30 - 39 år		6	9	7	10	7	11
≥ 40 år	2	3	2	3	2	3	
Antal	25 774	28 356	26 137	29 732	24 160	28 921	

Genomgående är andelen unga provdeltagare störst, dvs de som är 20 år eller yngre. Även avseende ålder föreligger dock en viss skillnad mellan män och kvinnor eftersom kvinnorna återfinns i större andel i de två högsta åldersgrupperna medan männen överväger i åldersgruppen mellan 21 och 24 år.

Eftersom gruppen provdeltagare som har tre eller fyra års gymnasium är den utan jämförelse största gruppen finns det anledning att följa utvecklingen i just denna delgrupp av provdeltagarna såväl vad gäller fördelning på olika gymnasielinjer som resultat för deltagare från olika gymnasielinjer. I tabellerna 4 och 5 återges antalet provdeltagare med minst tre års gymnasium uppdelade på gymnasielinje och kön.

Tabell 4. Provdeltagare med minst tre års avslutad gymnasieutbildning uppdelade på linjer och kön i procent av samtliga män respektive kvinnor samt inom parentes det absoluta antalet. Den sista raden anger för jämförelse det totala antalet avgångna från årskurs tre på motsvarande gymnasielinjer läsåret 1993/94⁷.

Linje Kön	H		S		E		N		T	
	Män	Kv	Män	Kv	Män	Kv	Män	Kv	Män	Kv
92:A	2 (463)	15 (2871)	13 (2846)	26 (4800)	23 (5019)	29 (5460)	21 (4750)	18 (3343)	41 (9209)	12 (2159)
92:B	2 (281)	14 (1594)	15 (1965)	28 (3176)	25 (3193)	28 (3190)	24 (3088)	20 (2356)	34 (4432)	10 (1101)
93:A	2 (421)	15 (2399)	13 (2736)	27 (4409)	24 (4762)	29 (4769)	21 (4148)	18 (2896)	40 (8097)	11 (1836)
93:B	2 (275)	14 (1683)	17 (2183)	30 (3616)	26 (3488)	29 (3492)	21 (2741)	18 (2210)	34 (4534)	9 (1048)
94:A	2 (386)	14 (1981)	16 (2670)	30 (4201)	25 (4160)	30 (4219)	19 (3109)	16 (2323)	38 (6221)	9 (1304)
94:B	3 (337)	15 (1914)	19 (2505)	31 (3967)	27 (3562)	28 (3531)	20 (2670)	18 (2242)	31 (4043)	8 (948)
95:A	3 (435)	16 (2303)	19 (2987)	33 (4786)	26 (4111)	28 (4020)	19 (3005)	16 (2349)	34 (5351)	8 (1152)
95:B	3 (299)	15 (1706)	21 (2404)	35 (4001)	27 (2983)	26 (2952)	21 (2325)	17 (1955)	29 (3237)	6 (635)
93/94	2 (384)	13 (2911)	18 (3678)	37 (8390)	26 (5158)	27 (6234)	18 (3654)	17 (3809)	36 (7196)	6 (1527)

⁷ Dessa värden är hämtade från Statistiska meddelanden från SCB U 51 SM 9401.

Provdeltagarnas fördelning på gymnasielinjer överensstämmer tämligen väl med den fördelning som gäller av studeranden i gymnasieskolan.

I tabell 5 återges motsvarande värden för de provdeltagare som vid provtillfället ännu inte avslutat sin gymnasieutbildning.

Tabell 5. Provdeltagare med pågående treårig gymnasieutbildning uppdelade på linjer och kön.

Linje Kön	H		S		E		N		T	
	Män	Kv	Män	Kv	Män	Kv	Män	Kv	Män	Kv
91:A	1 (91)	8 (834)	10 (898)	25 (2668)	13 (1344)	20 (2130)	28 (2793)	31 (3255)	48 (4713)	15 (1624)
91:B	1 (76)	6 (562)	10 (775)	29 (2531)	16 (1146)	20 (1781)	30 (2246)	31 (2705)	43 (3194)	14 (1274)
92:A	1 (170)	8 (1172)	12 (1652)	30 (4405)	18 (2419)	22 (3262)	27 (3622)	27 (3882)	42 (5561)	13 (1874)
92:B	1 (67)	7 (576)	13 (924)	33 (2669)	16 (1182)	19 (1524)	31 (2204)	29 (2403)	39 (2803)	12 (998)
93:A	1 (134)	8 (956)	14 (1519)	33 (3941)	17 (1937)	19 (2329)	28 (3164)	28 (3346)	40 (4455)	12 (1375)
93:B	1 (77)	7 (593)	16 (1135)	35 (3051)	16 (1101)	18 (1555)	34 (2420)	31 (2699)	33 (2294)	9 (766)
94:A	1 (144)	8 (1078)	17 (1976)	38 (5007)	17 (1941)	18 (2441)	30 (3481)	27 (3637)	34 (3861)	8 (1096)
94:B	2 (148)	9 (734)	18 (1283)	46 (3264)	15 (1014)	15 (1203)	36 (2528)	34 (2666)	29 (1991)	6 (504)
95:A	2 (238)	10 (1260)	20 (2155)	40 (5114)	15 (1657)	14 (1835)	33 (3663)	29 (3723)	30 (3298)	6 (725)
95:B	2 (146)	10 (851)	20 (1433)	37 (3255)	13 (964)	14 (1248)	38 (2772)	35 (3082)	26 (1895)	5 (414)

Bland gymnasister som genomför högskoleprovet gäller fortfarande att gymnasister från naturvetenskaplig linje är överrepresenterade och detsamma gäller gymnasister från samhällsvetenskaplig linje, medan gymnasister från ekonomisk linje är underrepresenterade i förhållande till antalet i gymnasieskolan.

Resultat för olika grupper av provtagare

Könsskillnaderna i resultat på högskoleprovet har följts noggrant alltsedan provet började användas och en kort sammanfattning av hur dessa skillnader har sett ut återfinns t ex i Stage (1990):

På högskoleprovet totalt har skillnaderna mellan män och kvinnor varierat mellan 3 och 11 poäng (av 144 möjliga), men samtidigt har vissa skillnader förekommit avseende såväl andelen av den totala provtagar- gruppen som ålder och utbildning. Kvinnorna har vanligtvis utgjort en något större andel av provtagarna än männen; de har i genomsnitt varit något äldre och har haft något lägre bakgrundsutbildning.

Som framgått ovan är den beskrivning av provdeltagarna som gjordes 1990 avseende kvinnors och mäns ålder och utbildning giltig även för de provdeltagare som genomförde högskoleprovet hösten 1995. Kvinnorna har som tidigare något lägre utbildning (se tabell 2), och de förekommer i större andel än män i de högsta åldersgrupperna.

I tabell 6 återges medelvärdesresultaten för totalgrupperna provdeltagare, för män och kvinnor, könsskillnaden i medelvärden samt de råpoäng som gällde för den normerade poängen 1.0 vid de senaste tio provtillfällena.

Tabell 6. Resultat på högskoleproven 1991, 1992, 1993, 1994 och 1995.

Prov	Totalt	Män	Kvinnor	Diff	Norm
91:A	95.80	100.46	91.25	9.21	94-97
91:B	94.09	99.27	89.36	9.91	94-97
92:A	96.46	101.70	91.51	10.19	96-99
92:B	97.51	102.75	92.76	9.99	97-100
93:A	101.39	105.16	97.61	7.55	100-103
93:B	98.02	101.91	94.48	7.43	97-100
94:A	95.45	99.66	91.46	8.20	96-99
94:B	93.38	96.91	90.28	6.63	94-97
95:A	93.34	97.48	89.58	7.90	94-97
95:B	93.64	98.47	89.62	8.85	95-98

I tabell 7 återges resultaten på varje delprov och på provet i sin helhet för män respektive kvinnor som deltog i högskoleprovet hösten 1995. För att möjliggöra en jämförelse återges motsvarande värden även för de senaste två proven.

Tabell 7. Resultat på högskoleprovet hösten 1995 för män respektive kvinnor samt hela gruppen provdeltagare. Som jämförelse anges motsvarande resultat för provtillfällena våren 1995 och hösten 1994.

Delprov:	94:B			95:A			95:B		
	Män	Kvinnor	Tot	Män	Kvinnor	Tot	Män	Kvinnor	Tot
ORD ⁸	20.01	20.63	20.34	20.09	19.99	20.04	20.50	19.74	20.09
NOG ⁹	13.34	11.02	12.10	13.82	11.21	12.45	12.36	9.88	11.01
LÄS ¹⁰	13.85	13.76	13.80	13.78	13.10	13.42	15.08	14.41	14.71
DTK ¹¹	13.58	11.17	12.29	12.79	10.62	11.66	13.40	11.10	12.14
AO ¹²	19.02	17.65	18.29	20.06	18.99	19.49	19.88	18.74	19.26
ELF ¹³	17.11	16.05	16.55	16.94	15.66	16.27	17.24	15.74	16.42
Totalt	96.91	90.28	93.38	97.48	89.58	93.34	98.47	89.62	93.64

⁸ ORD är ett delprov om 30 uppgifter som avser att mäta ordkunskap

⁹ NOG är delprov om 20 uppgifter som avser att mäta kvantitativa resonemang

¹⁰ LÄS är ett delprov om 24 uppgifter som avser att mäta läsförståelse

¹¹ DTK är ett delprov om 20 uppgifter som avser att mäta förmågan att tolka diagram, kartor och tabeller.

¹² AO är ett delprov om 30 uppgifter som avser att mäta allmänorientering

¹³ ELF är ett delprov om 24 uppgifter som avser att mäta engelsk läsförståelse.
 Detta prov användes första gången våren 1992.

Av tabell 7 framgår att inget delprov avviker anmärkningsvärt mycket från tidigare resultat varken vad gäller svårighetsgrad eller könsskillnader. Samtliga sex delprov uppvisar dock könsskillnader som är en aning större än normalt vilket lett till att den totala könsskillnaden på provet uppgått till 8.85.

I tabell 8 återges resultaten för män respektive kvinnor uppdelade på olika bakgrundsutbildning, samt skillnaderna mellan män och kvinnor i olika utbildningsgrupper. Motsvarande skillnader presenteras även för proven våren 1995, hösten och våren 1994 samt hösten 1993.

Tabell 8. Resultat på högskoleprovet hösten 1995 samt poängskillnaden mellan män och kvinnor med olika bakgrundsutbildning (avslutad utbildning). Som jämförelse anges motsvarande skillnader vid de fyra senaste provtillfällena.

Utbildning:	Män	Kvinnor	Diff	95:A	94:B	94:A	93:B
Grund/realskola	98.7	89.8	8.9	7.7	6.9	7.9	7.8
Folkehögskola	92.3	87.1	5.2	5.2	3.6	1.0	6.3
Gymnasium ≤ 2 år	88.8	80.5	8.3	8.1	5.4	8.1	8.1
Gymnasium ≥ 3 år	98.5	89.5	9.0	8.1	6.2	7.8	6.6
Högre utb ≤ 80 p	109.9	102.8	7.1	6.1	5.2	6.5	4.2
Högre utb > 80 p	115.9	106.9	9.0	8.1	7.6	7.5	5.8
Annan/utl utb	89.2	82.4	6.8	7.6	5.2	7.1	5.9

Som tidigare gäller att sambandet är tämligen starkt mellan utbildning och resultat på högskoleprovet, dvs ju längre bakgrundsutbildning desto bättre resultat. Ordningen mellan utbildningarna överensstämmer också tämligen väl mellan män och kvinnor. Resultatskillnaden mellan kvinnor och män kvarstår inom samtliga utbildningsgrupper.

För totalgruppen provdeltagare gäller sedan tidigare generellt att de två åldersgrupperna mellan 21 och 29 år brukar ha de högsta provresultaten, medan de yngsta (≤ 20 år) och de äldsta (≥ 40 år) provdeltagarna brukar ha de lägsta provresultaten. I tabell 8 återges resultaten för kvinnor och män uppdelade på olika åldersgrupper, samt skillnaderna i de olika grupperna för detta prov såväl som på proven våren 1995, våren och hösten 1994 samt hösten 1993.

Tabell 9. Resultat på högskoleprovet hösten 1995 för män respektive kvinnor, samt poängskillnad mellan dem, i olika åldersgrupper.

Ålder	Tot	Män	Kvinnor	Diff	95:A	94:B	94:A	93:B
≤ 20 år	93.2	98.0	89.0	9.0	8.3	7.4	8.5	8.5
21 - 24 år	94.4	98.7	90.0	8.7	8.2	5.9	7.8	6.7
25 - 29 år	94.2	98.5	90.6	7.9	6.6	4.4	7.5	5.1
30 - 39 år	93.6	99.6	90.4	9.2	7.6	6.9	7.7	6.1
≥ 40 år	94.5	103.3	90.3	13.0	10.6	12.5	14.2	10.3

När provdeltagarna i olika åldersgrupper även uppdelas i kvinnor och män kan konstateras att resultaten varierar något mer mellan olika åldersgrupper för kvinnorna än för männen. Bland kvinnorna förekommer en klar ålderskillnad så att de yngsta och de äldsta provdeltagarna har lägre resultat än övriga medan äldre provdeltagande män har de högsta resultaten. Skillnaden mellan kvinnor och män är följaktligen störst för provdeltagare som är under 21 eller över 40 år.

I tabell 10 återges resultaten på de sex delproven för män respektive kvinnor i olika åldersgrupper.

Tabell 10. Resultat på de olika delproven för män respektive kvinnor i olika åldersgrupper.

Ålder Kön	≤ 20 år		21 -24 år		25 - 29 år		30 -39 år		≥40 år	
	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv
ORD	19.4	18.4	20.9	19.9	22.0	21.3	23.3	22.6	25.4	24.2
NOG	12.8	10.2	12.2	10.0	11.7	9.6	11.3	9.1	11.4	8.6
LÄS	15.1	14.4	15.2	14.5	15.0	14.4	15.0	14.3	14.8	13.8
DTK	13.7	11.4	13.3	11.2	12.9	10.7	12.6	10.4	12.5	9.5
AO	19.8	18.8	19.6	18.3	19.9	18.6	20.8	19.2	22.4	20.1
ELF	17.3	15.8	17.5	16.1	16.9	15.9	16.7	14.9	16.7	14.1
Tot	98.1	89.0	98.7	90.0	98.4	90.5	99.7	90.5	103.2	90.3

På två av delproven - NOG och DTK - har resultaten negativt samband med ålder, dvs ju högre ålder desto lägre genomsnittligt resultat och detta gäller för både män och kvinnor. För delprovet ORD och i viss mån även delprovet AO gäller det motsatta för både män och kvinnor, nämligen att sambandet mellan ålder och resultat är positivt, dvs ju högre ålder desto högre genomsnittligt resultat. Resultaten för delproven LÄS och ELF uppvisar inga klara tendenser vad gäller samband mellan resultat och ålder.

Av tabellerna 1 och 2 framgick att den utan jämförelse största gruppen bland provdeltagarna är den med tre eller fyra års gymnasieutbildning. Eftersom tre- eller fyraårig gymnasieutbildning kan ha ganska många olika innehåll finns det anledning att göra ytterligare uppdelningar av denna grupp. Detta har gjorts i tabellerna 11 och 12.

Tabell 11. Resultat på högskoleprovet hösten 1995 för män respektive kvinnor med avslutad treårig gymnasieutbildning uppdelade på gymnasielinjer.

Linje Kön	H		S		E		N		T	
	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv
ORD	23.4	22.4	21.6	20.3	20.4	20.0	22.9	22.4	21.3	20.9
NOG	11.4	9.5	11.6	9.9	11.9	10.0	14.7	13.0	14.0	12.3
LÄS	16.1	15.4	15.6	15.2	14.9	14.4	17.1	16.8	15.7	15.5
DTK	12.4	10.8	13.0	11.4	13.5	11.6	15.0	13.6	14.6	13.2
AO	20.9	19.7	20.5	19.1	18.9	18.0	21.9	21.1	20.1	19.5
ELF	19.4	18.2	18.4	17.0	17.4	16.2	19.8	18.8	17.8	16.7
Tot	103.6	96.0	100.7	92.9	97.0	90.2	111.4	105.7	103.5	98.1

Av tabell 11 framgår att inte bara utbildningens längd utan även utbildningens innehåll har klart samband med provresultatet. På totalprovet har de provdeltagare som genomgått naturvetenskaplig utbildning högst resultat, och de provdeltagare som har genomgått ekonomisk utbildning har lägst resultat. Denna ordning mellan gymnasielinjerna har gällt alltsedan provet började användas 1977.

På delprovsnivå är variationen något större: män med naturvetenskaplig gymnasieutbildning har dock högst resultat på alla delprov utom ORD-provet, där män med humanistisk gymnasieutbildning har det högsta resultatet.

Vad gäller skillnaderna mellan män och kvinnor kan konstateras att även inom gymnasielinjer har kvinnorna genomgående något lägre resultat än männen. Kvinnor från naturvetenskaplig gymnasielinje har dock klart högre resultat än män från samtliga övriga linjer.

Av tabell 12 framgår att provdeltagare som ännu ej avslutat sin gymnasieutbildning genomgående har lägre resultat än de som har avslutat den. I övrigt är resultaten mycket lika de som gällde för provdeltagare med avslutad gymnasieutbildning, dvs ordningen mellan gymnasielinjerna är densamma. Även här har kvinnor från naturvetenskaplig linje högre resultat än män från de övriga gymnasielinjerna.

Som framgår av tabellerna 11 och 12 är resultatskillnaderna mellan gymnasielinjer betydligt större än skillnaderna mellan män och kvinnor.

Tabell 12. Resultat på högskoleprovet hösten 1995 för män respektive kvinnor med pågående tre/fyraårig gymnasieutbildning uppdelade på gymnasielinjer.

Linje Kön	H		S		E		N		T	
	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv
ORD	19.8	19.9	19.1	17.8	17.1	16.4	20.4	20.1	18.4	18.7
NOG	10.0	9.1	10.9	9.1	11.0	9.3	14.2	12.5	13.8	12.6
LÄS	14.3	14.6	14.6	14.1	13.4	13.2	16.0	15.8	14.6	14.9
DTK	11.4	10.6	12.5	10.8	12.8	11.1	14.4	13.0	14.2	13.1
AO	19.6	19.0	20.1	18.9	18.2	17.2	21.2	20.6	19.6	19.1
ELF	17.3	17.0	17.0	15.4	15.4	14.3	18.5	17.4	16.5	16.0
Tot	92.4	90.2	90.2	86.1	87.9	81.5	104.6	99.4	97.1	94.4

För normering av högskoleprovet studeras speciellt resultaten för två referensgrupper där den ena utgörs av ett stratifierat urval av provdeltagare som avseende kön, ålder och utbildning överensstämmer med sammansättningen av provdeltagargruppen år 1988 och den andra utgörs av de provdeltagare som vid provtillfället fortfarande går i årskurs tre i gymnasieskolan. Resultaten för dessa referensgrupper uppdelade på män och kvinnor återfinns i tabell 13.

Tabell 13. Resultat för män och kvinnor i referensgrupp 1 och 2.

Delprov	Grupp 1			Grupp 2		
	Män (1772)	Kvinnor (1852)	Diff	Män (4733)	Kvinnor (6300)	Diff
ORD	21.7	21.9	-0.2	19.2	18.4	0.8
NOG	11.2	9.1	2.1	13.0	10.4	2.6
LÄS	14.5	14.1	0.4	15.1	14.6	0.5
DTK	12.4	10.3	2.1	13.9	11.8	2.1
AO	20.0	18.9	1.1	20.2	19.2	1.0
ELF	16.3	15.0	1.3	17.1	15.9	1.2
Totalt	96.1	89.4	6.7	98.5	90.4	8.1

Av tabell 13 framgår att delproven fungerar tämligen olika för olika grupper av provdeltagare. Referensgrupp 1 motsvarar den tidigare 25:4-gruppen, vilket innebär att det är stor spridning inom denna provdeltagargrupp beträffande ålder och utbildning (se tabell 1). Ungefär hälften av provdeltagarna i denna grupp är äldre än 30 år och mer än hälften har mindre än tre års gymnasiestudier. I denna grupp är det också avsevärda skillnader mellan män och kvinnor både vad gäller ålder och utbildning; kvinnorna är i genomsnitt något äldre och har något lägre utbildning än männen. I referensgrupp 2 däremot kommer alla provdeltagare från årskurs tre i gymnasiet och har således både ungefär samma ålder och lika lång utbildning; den enda skillnaden mellan män och kvinnor i denna grupp är att de är olika representerade

på olika linjer inom den teoretiska gymnasieskolan, ändå är könsskillnaderna klart större i denna grupp.

DISKUSSION

De resultat som här presenterats för högskoleprovet hösten 1995 avviker inte anmärkningsvärt från tidigare resultat. Resultatskillnaden mellan män och kvinnor är dock större än vid de senaste provtillfällena.

För provet som helhet och för den totala gruppen provdeltagare är skillnaden mellan män och kvinnor 0,44 standardavvikelseenheter. Resultaten avviker således inte från de resultat som brukar erhållas internationellt vid användning av likartade test. Det mest använda urvalstestet, det amerikanska Scholastic Aptitude Test (SAT), som använts sedan 1926, ger skilda poäng för en verbal och en matematisk del. På den matematiska delen har den genomsnittliga poängen alltid legat högre för män än för kvinnor, skillnaden är ungefär en halv standardavvikelseenhet. På den verbala delen låg den genomsnittliga poängen något högre för kvinnor fram till år 1972, men därefter har män haft en genomsnittligt högre poäng även på denna del; skillnaden har varit lite drygt en tiondels standardavvikelseenhet. (Wilder & Powell, 1989).

Det har förekommit intensiv forskning med syfte att förklara och förstå skillnaderna mellan män och kvinnor inom utbildningsområdet. Forskare och pedagoger har således länge varit medvetna om existensen av dessa skillnader, men det är först på sistone som skillnaderna har uppmärksamats av en bredare allmänhet i Sverige. Denna uppmärksamhet är både rimlig och välkommen, men det är olyckligt om den leder till en enkelriktad och snedvriden debatt. Det är alltför lätt, och löser inga som helst problem, att försöka bortförklara skillnaderna genom att säga att de orsakas av proven. Cleary (1991) uttrycker detta:

"An obvious question to be asked ..... is whether the observed differences are the result of defects in the tests. I believe that the pervasiveness of the pattern of gender differences on tests from so many different publishers makes this explanation unacceptable." (p 74)

Alltsedan de första försöksversionerna inför ett blivande högskoleprov började prövas ut har resultatskillnaderna mellan kvinnor och män observerats och analyserats. Varje uppgift utsätts för en minutös kontroll och en mängd speciella studier har genomförts för att söka klarlägga var och varför skillnaderna uppstår.¹⁴ Betydligt mer forskning krävs dock på detta område innan alla frågor kan besvaras.

Det som gäller för deltagarna i högskoleprovet är att de utgör en utvald grupp, dvs det är inte fråga om varken ett slumpmässigt eller representativt urval. Det är provdeltagarna själva som bestämmer att de ska genomföra provet. Ett flertal studier har visat att skillnader i resultat

¹⁴

Se t ex Wedman, I. & Stage, C. (1983), Stage, C. & Wedman, I. (1984), Stage, C. (1985), (1988), (1990), (1992), Bränberg, K., Henriksson, W., Nyquist, H. & Wedman, I. (1990), Wester-Wedman, A. (1992), Wester, A. (1992)

mellan män och kvinnor genomgående ökar till fördel för män när selektiviteten i grupperna är hög (se tex Wilder & Powell, 1988, Cleary, 1991). Deltagarna i högskoleprovet är inte bara totalt sett en utvald grupp, det tycks även vara så att det är hårdare selektion bland männen än bland kvinnorna (se Stage, 1992a).

Resultatjämförelser mellan grupper är alltid svåra att göra på ett rättvisande sätt, eftersom grupperna kan vara olika i så många andra avseenden än just den man för tillfället är intresserad av. Detta illustreras tydligt i tabell 13 där resultaten återges för män respektive kvinnor i två tämligen olika grupper. Referensgrupp 1 utgörs av en tämligen heterogen grupp provdeltagare där avsevärda skillnader föreligger mellan män och kvinnor avseende ålder och utbildning. Referensgrupp 2 är däremot en homogen grupp där åldern är densamma för män och kvinnor och där även utbildningens längd är densamma och det enda som skiljer är linje inom treåriga gymnasieskolan. Det är därför anmärkningsvärt att det är i referensgrupp 2 som resultatskillnaderna mellan män och kvinnor är störst. Det tycks alltså vara så att utbildningens innehåll har nog så stor betydelse som utbildningens längd. En jämförelse mellan grupperna visar att referensgrupp 1 har klart högre resultat än referensgrupp 2 på delprovet ORD, medan motsatsen gäller för delproven NOG, DTK och ELF, detta gäller för både män och kvinnor.

Viktigt att komma ihåg när det gäller gruppskillnader är också att skillnaden inom grupper oftast är större än skillnaden mellan grupper, dvs i detta fall att skillnaden mellan de män som erhåller höga respektive låga poäng är mycket större än den genomsnittliga skillnaden mellan kvinnor och män.

REFERENSER

- Bränberg, K., Henriksson, W., Nyquist, H. & Wedman, I. (1990) The Influence of Sex, Education and Age on Test Scores on the Swedish Scholastic Aptitude Test. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 34. p 189-203.
- Cleary, A. (1991). Gender Differences in Aptitude and Achievement Test Scores. I *Invitational Conference Proceedings, ETS*. p 51-90.
- Cohen, J. (1969). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. New York: Academic Press.
- Eriksson, S., Jonsson, I., Henriksson, W., Stage, C., Wedman, I. & Wester- Wedman, A (1991) Textmängdens betydelse för prestationen på LÄS-provet. Pm nr 41 från gruppen för pedagogiska mätningar. Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Henriksson, W. & Eriksson, S. (1992a) LÄS 91 - Ett nytt försök. En studie av textmängdens betydelse. Pm nr 50 från avdelningen för pedagogiska mätningar, Umeå universitet.
- Henriksson, W. & Eriksson, S. (1992b) LÄS 92. LÄS-prov med sex texter. Pm nr 58 från avdelningen för pedagogiska mätningar, Umeå universitet.
- Ingerskog, P. & Stage, C. (1993). Högskoleprovet hösten 1993. Pm nr 79 från avdelningen för pedagogiska mätningar, Umeå universitet.
- Reuterberg, S., Westerlund, A. & Gustafsson, J. (1992) Beror gruppskillnaderna på tidigare selektion i utbildningssystemet? *UHA-rapport 1992:3*, p 14-23.
- Stage, C. & Wedman, I. (1984). Lika möjligheter till utbildning. I *Utbildningsstatistisk årsbok 1983/84*, Stockholm: SCB. p 33-46
- Stage, C. (1985) *Gruppskillnader i provresultat*. Uppgiftsinnehållets betydelse för resultatskillnader mellan män och kvinnor på prov i ordkunskap och allmänorientering. Akademisk avhandling nr 17. Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Stage, C. (1988) Gender Differences in Test Results. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 36. p 101-11.
- Stage, C. (1986) Könsskillnader i resultat på sex högskoleprov. Pm nr 9 från gruppen pedagogiska mätningar. Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Stage C. (1990) Könsskillnader i resultat på högskoleprovet våren 1990. PM nr 42 från Gruppen för pedagogiska mätningar, Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Stage, C. (1991) Resultat på högskoleprovet våren 1991. Pm nr 48 från gruppen för pedagogiska mätningar. Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.

- Stage, C. (1992a) Högskoleprovet hösten 1991. Provdeltagargruppens sammansättning och resultat. Pm nr 59 från gruppen för pedagogiska mätningar. Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Stage, C. (1992b) Average School Marks and Results on the SweSAT: A Comparison between two Admission Instruments regarding Gender. Paper presented at the IAEA 18th Annual Conference at St Patricks College, Dublin, Ireland.
- Stage, C. (1992c) How Important are Age and Education for Gender Differences in Test Results? *Scandinavian Journal of Educational Research*, 36. p 223-235.
- Stage, C. (1992d) Högskoleprovet våren 1992. Provdeltagargruppens sammansättning och resultat. Pm nr 63 från avdelningen för pedagogiska mätningar, Umeå universitet.
- Stage, C. (1993a) Högskoleprovet hösten 1992. Provdeltagargruppens sammansättning och resultat. Pm nr 72 från avdelningen för pedagogiska mätningar, Umeå universitet.
- Stage, C. (1993b) Högskoleprovet våren 1993. Provdeltagargruppens sammansättning och resultat. Pm nr 76 från avdelningen för pedagogiska mätningar, Umeå universitet.
- Stage, C. & Johansson, A. (1994) Högskoleprovet våren 1994. Provdeltagargruppens sammansättning och resultat. Pm nr 89 från avdelningen för pedagogiska mätningar, Umeå universitet.
- SCB Telefonuppgifter avseende Avgångna från gymnasieskolans linjer 1992/93. Publiceras i Statistiska meddelanden under 1994.
- UHÄ (1992) Betyg och högskoleprov för män och kvinnor. UHÄ-rapport 1992:3
- UHÄ (1991) Antagning på prov. Fakta om högskoleprovet.
- Wedman, I. & Stage, C. (1983) The significance of Contents for Sex Differences in Test Results. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 27. p.49-71
- Wester-Wedman, A. (1992) Item Bias with Respect to Gender Interpreted in the Light of Problem-Solving Strategies. Paper presented at IAEA's 18th Annual Conference at St Patricks College, Dublin, Ireland.
- Wilder, G. & Powell, K. (1989) Sex Differences in Test Performance: A Survey of the Literature. *College Board Report*, No 89-3.